

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060201

DOM
2015-12-10
Stockholm

Mål nr
M 11101-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-11-12 i mål nr M 1529-14, se bilaga

KLAGANDE

Länsstyrelsen i Hallands län
301 86 Halmstad

MOTPART

Varberg Energimarknad AB, 556524-3010
Box 1043
432 13 Varberg

Ombud: Advokaterna R L, H E och E S

SAKEN

Villkor för vindkraftverk på fastigheterna V1 m.fl. i Varbergs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Hallands län beslut den 12 mars 2014, dnr 551-2115-13, 1383-171.

Dok.Id 1238548

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	Telefax 08-561 675 59	Expeditionstid måndag – fredag 09:00-15:00
---	---	--	---------------------------------	---

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Hallands län (länsstyrelsen) har i första hand yrkat att provotidsutredningen U3 ska avslutas och att villkor 14 ska gälla som ett slutligt villkor från det att domen vinner laga kraft. Länsstyrelsen har i andra hand yrkat att villkor 14 ska gälla som ett provisoriskt villkor från det att domen vinner laga kraft till dess att provotiden avslutas och slutligt villkor fastställs.

Varberg Energimarknad AB har motsatt sig en ändring av den överklagade domen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har utvecklat sin talan i huvudsak enligt följande.

Upphävandet av villkor 14 strider mot artskyddsförordningen (2007:845), försiktighetsprincipen och rättspraxis. Risken att fladdermöss dödas av vindkraftverk är som störst vid låga vindhastigheter under sommarnätterna. Vindkraftverken bör därför som en skyddsåtgärd stängas av under sådana förhållanden. Detta motverkar även att artskyddsförordningen överträds.

I provotidsredovisningen ingår en fladdermusinventering inom och i närområdet av Västra Deromes planerade vindkraftspark. Enligt inventeringen är området artrikt. Elva fladdermusarter noterades, varav tre är rödlistade. Eftersom området är artrikt när det gäller fladdermöss bör villkoret om avstängning av vindkraftverken till skydd för fladdermöss fastställas. Skulle den uppföljande kontroll som Varberg Energimarknad AB vill göra t.o.m. den 31 mars 2016 visa att behovet av avstängning av vindkraftverken är mindre än vad villkoret föreskriver kan bolaget ansöka om en ändring av villkoret. Det är först då som det är möjligt att bedöma om villkoret är strängare än nödvändigt. Eftersom den kunskapen saknas idag och det enligt Varberg Energimarknad AB finns behov av ytterligare utredning ska villkoret fastställas. Mark- och miljödomstolens dom står i strid med rättspraxis. Enligt Mark- och miljööverdomstolens dom den 27 augusti 2014 i mål nr M 9473-13 går det att ställa krav på avstängning av vindkraftverk i enlighet med villkor 14.

Varberg Energimarknad AB har utvecklat sin talan i huvudsak enligt följande.

Det bör inte fastställas slutliga villkor för en verksamhet om det inte går att bedöma om villkoret behövs, om villkoret är lämpligt utformat eller om villkoret kan följas. Det får anses ligga i sakens natur att en provotid kan komma att förlängas i etapper om förlängningen sker in syftet att säkerställa att resultatet från utredningen ska kunna användas för en välvägd bedömning av behovet och utformningen av slutliga villkor i provotidsfrågan.

Det saknas närmare kunskap i Sverige om hur tekniken för att hindra en eventuell påverkan på fladdermöss fungerar i praktiken och hur den kan styras och följas upp. Vidare är kunskapen om förekomsten av fladdermöss i det i målet aktuella området bristfällig och den kunskapen måste finnas för att det ska vara möjligt att ta ställning till ett avstängningsvillkors rimlighet. Möjligheten för en verksamhetsutövare att i ett senare skede nå framgång med en ansökan om mildring av verksamhetens villkor är mycket liten. Vad länsstyrelsen anfört i underinstansen om att fladdermössens födosökande tar dem till vindkraftverk tydliggör vikten av att kunna bedöma behovet av skyddsåtgärder och dess utformning utifrån konkret kunskap om förhållandena på platsen efter att verken uppförts. Varberg Energimarknad AB har påbörjat ett program för att verifiera och utreda de olika omständigheterna kring möjlig påverkan på fladdermöss. En betydande del av denna säsongs utredningsarbete återstår och utrustning för inspelning av fladdermusaktivitet i rotorhöjd kommer att sitta uppe till slutet av september eller början av oktober. En provisorisk villkorsreglering under resterande delen av provotiden skulle förändra förutsättningarna för det pågående utredningsarbetet. Utredningsinsatsens värde för den efterföljande bedömningen av behovet och utformningen av slutligt villkor skulle minska.

Vindkraftverken är av fabrikatet Vestas. Som redovisats i underinstansen tillhandahåller Vestas en särskild teknik för skydd av fladdermöss kallad Increased Cut in Wind Speed. Tekniken är inte installerad på något annat verk i Sverige. Varberg Energimarknad AB har inte fått tillgång till närmare information om tekniken och dess funktion. Varberg Energimarknad AB har inför kommande utredningsperiod för avsikt att installera tekniken på ett av sina verk. Det är av vikt att Varberg Energimarknad AB

via egen drifterfarenhet kan erhålla kunskap om förutsättningarna att styra teknikens användning.

YTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har, som remissinstans, yttrat i huvudsak följande. Det finns inte något behov av ytterligare provotid och villkor 14 bör föreskrivas som ett slutligt villkor. Av handlingarna framgår att vindkraftverken är uppförda i ett område som utgör en lämplig miljö för flera av de vanligare fladdermusarterna. Teknik för avstängning av verk finns. Det förhållande att Varberg Energimarknad AB valt vindkraftverk av en modell som har ny teknik för hur sådan avstängning går till och att tillverkaren har lämnat bristande information om tekniken, utgör inte skäl för en provotid. Verksamhetsutövaren har en skyldighet att välja bästa möjliga teknik. Naturvårdsverket framför ofta att villkor om avstängning ska föreskrivas när det gäller vindkraftsverksamhet i områden där det förekommer fladdermöss. Villkor om avstängning av vindkraftverk vid låga vindhastigheter har också meddelats i ett flertal tillstånd. I de fallen har ett villkor om avstängning ansetts vara behövligt och rimligt. Det gäller även förevarande mål.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Länsstyrelsen har som slutligt villkor föreskrivit att vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgången till en timme efter soluppgången under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september. Frågan i målet är om detta villkor ska fastställas som ett slutligt villkor eller om provotiden ska förlängas.

Av utredningen i målet framgår att det finns fladdermöss i området. Fladdermöss är fridlysta enligt artskyddsförordningen. Av utredningen framgår vidare att vindkraftverk medför en risk för att fladdermöss förolyckas. Detta gäller särskilt vid låga vindhastigheter nattetid då fladdermössens födosökande kan föra dem till vindkraftverken. Det har därmed varit miljömässigt motiverat att föreskriva om skyddsåtgärder i enlighet med det aktuella villkoret. Frågan är dock om det är tekniskt

möjligt att efterleva villkoret. Det är fråga om ett vanligt förekommande villkor. Det har inte framkommit något som tyder på att villkoret i allmänhet skulle vara omöjligt att efterleva. Av Varberg Energimarknad AB:s egna uppgifter framgår att det för verk av det fabrikat som bolaget har valt att uppföra finns en särskild teknik som kan användas till skydd av fladdermöss. Att Varberg Energimarknad AB, trots prøvotid, inte har lyckats få närmare information från tillverkaren om denna teknik utgör inte skäl mot att föreskriva villkor om att den teknik som faktiskt finns tillgänglig ska användas. Skäl föreligger därmed inte för att förlänga prøvotiden. Ett slutligt villkor bör därför fastställas i enlighet med länsstyrelsens beslut.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, tekniska rådet Mikael Schultz, hovrättsrådet Malin Wik och tf. hovrättsassessorn Sigrid Malmström, referent.

Föredragande har varit Johan Erlandsson.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-11-12
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 1529-14

KLAGANDE

Varberg Energimarknad AB, 556524-3010
Box 1043
432 13 Varberg

Ombud: advokaterna R L och Emilie Steen

MOTPART

Länsstyrelsen i Hallands län
301 86 Halmstad

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Hallands län beslut den 12 mars 2014 i ärende nr 551-2115-13,
se bilaga 1

SAKEN

Villkor för vindkraftverk på fastigheterna V1, V2 och V3 samt T1 och T2 i
Varbergs kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar länsstyrelsens miljöprövningsdelegations beslut
av den 12 mars 2014 på följande sätt.

A. Villkor 14 upphävs.

B. Den i mark- och miljödomstolens dom den 29 juni 2012 i mål M 2623-11
föreskrivna provotidsutredningen U3 i frågan om avstängning av vindkraftverk
under vissa förhållanden till skydd för fladdermöss förlängs till den 31 mars
2016.

Dok.Id 280303

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00

YRKANDEN M.M.

Varberg Energimarknad AB (Bolaget) har överklagat miljöprövningsdelegationens (MPD) beslut av den 12 mars 2014 och yrkat om förlängd provotid till och med den 31 mars 2016 beträffande frågan om avstängning av vindkraftverk under vissa förhållande till skydd för fladdermöss. Bolaget har anfört bl.a. följande. Det finns skäl att under en fortsatt provotid ytterligare utreda såväl hur tekniken för avstängning till skydd för fladdermöss fungerar i praktiken som fladdermusförekomsten i rotorshöjd och om fladdermössen påverkas av de nu uppförda vindkraftverken.

Vindkraftverken i Västra Derome är av fabrikatet Vestas. Vestas tillhandahåller en särskild teknik för att skydda fladdermöss kallad ICIWS, Increased Cut in Wind Speed. Enligt informationsbroschyr på Vestas hemsida kan verksamhetsutövaren justera nivån på den vindhastighet som krävs för att vindkraftverken ska starta baserat på flera kriterier: vindhastighet, klockslag, årstid och temperatur. ICIWS har inte tidigare installerats i Sverige, enligt uppgift från Vestas har ICIWS installerats i Europa men det har inte varit möjligt för bolaget att få fram någon information om uppföljning av hur tekniken fungerat i praktiken. Bolaget har från Vestas efterfrågat mer detaljerad information om hur tekniken fungerar och då särskilt frågat om det är möjligt att ställa in ICIWS så att vindkraftverken stängs av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav, dvs. i enlighet med av MPD föreskrivet villkor. Vestas har inte kunnat besvara denna fråga utan har istället hänvisat till sin informationsbroschyr. I informationsbroschyren anges ingenting om möjligheten att stänga av verken under vissa förhållanden. Det som beskrivs i broschyren är möjligheten att särskilt ställa in under vilka förhållanden verken ska starta. Det är viktigt att ett villkor i ett tillstånd är utformat på ett såväl klart och tydligt som lämpligt sätt. Villkoret ska vara utformat på ett sådant sätt att verksamhetsutövaren kan säkerställa att villkoret efterlevs. Villkoret ska också vara utformat på ett sådant sätt att tillsynsmyndigheten kan kontrollera att villkoret följs. Villkor av det slag som MPD nu beslutat om har visserligen tidigare föreskrivits.

Mot bakgrund av att aktuell teknik inte tidigare installerats i Sverige och mot bakgrund av den knapphändiga information som leverantören kan lämna om hur tekniken fungerar i praktiken finns trots detta för närvarande inte underlag för att veta hur ett villkor kan utformas för att stämma överens med tekniken och vara möjligt att såväl efterleva som följa upp. Att det är osäkert hur ett villkor om "sommarnattstopp" till skydd för fladdermöss bör utformas följer också av Mark- och miljödomstolen i Vänersborgs dom den 23 januari 2014 i mål nr M 2707-13, i vilken domstolen begränsat villkorets utsträckning i tid jämfört med av MPD nu beslutat villkor. Sammantaget finns därför skäl att förordna om förlängd provotid. Under den förlängda provotiden avser bolaget att utreda hur tekniken fungerar i praktiken. Detta görs lämpligen genom installation av tekniken på ett av vindkraftverken i Västra Derome och uppföljning av hur tekniken kan användas.

För att ytterligare belysa förekomsten av fladdermöss inom etableringsområdet samt för att få kunskap om hur och på vilken höjd fladdermössen rör sig inom detta område lät bolaget Rio Kulturkooperativ (Rio) utföra en fältinventering inom ramen för bolagets provotidsutredning. Rios rapport utgör del av den av bolaget redovisade provotidsutredningen. Inventeringen genomfördes dels med hjälp av handdetektor och dels med hjälp av autoboxar. Autoboxarna placerades ut vid tretton lokaler inom och i närheten av vindområdet. De sattes upp på mellan en och en halv och två meters höjd i ett träd eller annan lämplig struktur. För att undersöka aktiviteten på hög höjd installerades en extern ultraljudsmikrofon på 100 meters höjd i den vindmast som använts för att mäta vindförhållandena i området. Av rapportens slutsatser framgår att det finns få koloni- och föryngringslokaler för fladdermöss inom projektområdet, att fladdermusfaunan i undersökningsområdet är artrik men att aktiviteten vid de uppsatta boxarna generellt sett varit låg under inventeringen samt att ingen aktivitet registrerats på 100 meters höjd. Av rapportens slutsatser framgår vidare att uppförandet av vindkraftverken eventuellt kan komma att påverka fladdermössens rörelsemönster. Med anledning av detta bedömer Rio att, för att få bättre kunskap om hur och framför allt på vilken höjd fladdermössen rör sig inom området, en uppföljning av fladdermusfaunan bör ske under minst två säsonger efter det att parken har tagits i drift.

Av Rios rapport framgår också att det generellt saknas kunskap om hur fladdermusfaunan påverkas av en vindkraftsetablering under svenska förhållanden eftersom ytterst få uppföljande studier eller kontrollprogram vid befintliga vindparker har genomförts i Sverige. Av Rios rapport framgår att en uppföljning av fladdermusfaunan skulle kunna ske genom övervakning av eventuell fladdermusaktivitet i rotorhöjd. Rio föreslår att uppföljningen genomförs vid ett eller två av de centrala samt ett av de yttre verken i parken, kombinerat med eftersök och autoboxar i marknivå.

Mark- och miljödomstolen i Vänersborg har, i sin bedömning av tillståndet för vindkraftverken vid Västra Derome, angett att det finns skäl att utreda fladdermusfrågan ytterligare. För att få ut maximal nytta av en sådan utredning bör denna, i enlighet med vad som anges i Rios rapport, genomföras med vindkraftverken i drift. På så sätt kan verkliga slutsatser dras av vindkraftverkens påverkan på fladdermöss i området. En utredning av det slag Rio föreslår var således inte möjlig att genomföra inom ramen för det prövotidsvillkor som föreskrevs i tillståndet för verksamheten, eftersom vindkraftverken vid den tiden ännu inte var uppförda.

Att det finns skäl att ytterligare utreda fladdermusförekomsten i området följer även av två alldeles färska avgöranden från Mark- och miljööverdomstolen den 4 april 2014 beträffande en vindkraftetablering i Torsås kommun (mål nr M 9329-13 och P 9351-13). Av avgörandena följer att villkor om sommarnattstopp endast bör meddelas om det finns särskilt skäl för detta baserat på fladdermusförekomsten i området. Enligt Rios bedömning bör en uppföljande utredning genomföras under minst två säsonger. Bolaget och Rio diskuterar i nuläget hur den uppföljande utredningen mer exakt kan utföras. Avsikten är att arbetet i fält ska påbörjas i mitten på juli i år. Prövotiden bör därför förlängas till och med den 31 mars 2016. Sedan aktuell teknik till skydd för fladdermöss har installerats för fortsatt utredning avser bolaget även att följa upp hur tekniken i praktiken fungerar till skydd för fladdermusfaunan vid Västra Derome.

Mot bakgrund av den aktuella tekniken inte tidigare installerats i Sverige och att det saknas uppföljande utredningar om tekniken samt mot bakgrund av slutsatserna i Rios uppföljande rapport finns skäl att förordna om förlängd provotid i enlighet med bolagets yrkande. Eftersom vindkraftverken i Västra Derome nu är uppförda finns helt andra förutsättningar än tidigare att utreda hur tekniken för sommarnattstopp fungerar i praktiken. Vidare finns förutsättningar att få kunskap om hur fladdermössen rör sig med vindkraftverken på plats samt hur fladdermusfaunan påverkas av vindkraftetableringen, ett område inom vilket kunskapen generellt sätt är låg avseende svenska förhållanden. Den fortsatta utredningen föreslås ske genom installation av aktuell teknik till skydd för fladdermöss på ett av vindkraftverken vid Västra Derome samt uppföljning av hur tekniken i praktiken fungerar och kan användas. Den fortsatta utredningen föreslås vidare ske genom övervakning av eventuell fladdermusaktivitet i rotorhöjd samt utvärdering av vindkraftverkens påverkan på fladdermöss i området. För att få ut maximal nytta av en fortsatt utredning bör denna, i enlighet med Rios rekommendation, genomföras under två säsonger med vindkraftverken i drift.

Länsstyrelsen i Hallands län anser att överklagandet ska avslås och har anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen anser att kunskapsläget vad gäller fladdermöss generellt är dåligt. Uppförandet av vindkraftverken kan i sig öka förekomsten av fladdermöss i området eftersom vindkraftverken drar till sig insekter. Fladdermöss kan flyga flera kilometer för att söka föda. När höga konstruktioner som vindkraftverk byggs kan de dra till sig insekter och fladdermöss söker sig dit där insekterna finns. Skyddet för fladdermöss är inte begränsat till enbart särskilt skyddsvärda arter. Fladdermöss i Sverige är skyddade av 4 § artskyddsförordningen och i vissa fall av jaktlagstiftningen (3 § jaktlagen). Fladdermössen är också skyddade av en europeisk konvention, EUROBATS, som även utsträcker skyddet till fladdermössens boplatser och viktigaste jaktrevir (nyckelbiotoper). Det här innebär att det är förbjudet att fånga, döda eller flytta fladdermöss och man får inte heller förstöra deras boplatser.

Länsstyrelsen anser att vindkraftverken bör stängas av sommartid vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång, dvs. när risken för kollisioner är som störst. Detta bör ske som en skyddsåtgärd för att det som är förbjudet enligt artskyddsförordningen inte ska kunna inträffa. Länsstyrelsen delar MPD:s bedömning att det är skäligt att kräva att vindkraftverken stängs av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav, som skyddsåtgärd för fladdermöss inom området. Detta bör göras från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september. Nordamerikanska studier har visat att denna typ av begränsning ledde till en minskad årlig dödlighet med mer än 50 procent.

I ärendets prøvotidsredovisning ingår en fladdermusinventering gjord av Rio inom och i närområdet av Västra Deromes planerade vindkraftspark. Sammanlagt 14 lokaler inventerades med autoboxar under totalt 87 boxnätter mellan 21 juni och 13 oktober 2012. Enligt inventeringen är området artrikt. Sammanlagt noterades elva fladdermusarter, varav tre rödlistade. Nio arter registrerades i autoboxarna och ytterligare två med handdetektorn. Nordisk fladdermus, stor fladdermus och *Myotis* sp., troligtvis mustasch/Brandts fladdermus dominerade både när det gäller antalet fladdermusinspelningar och förekomst vid olika lokaler. En del arter utgjordes av enstaka till fåtal inspelningar. Flera skogslokaler i den centrala östra delen var ovanligt artrika, enligt inventeringen. Länsstyrelsen anser att eftersom området är artrikt när det gäller fladdermöss, bör villkoret om avstängning av vindkraftverken till skydd för fladdermössen fastställas så snart som möjligt. Sommaren 2014 är den första sommar då vindkraftverken i Västra Derome kommer att vara i drift. Länsstyrelsen delar bolagets bedömning att det vore bra att få bättre kunskap om på vilken höjd fladdermössen rör sig i området. Om den uppföljande kontrollen visar att behovet av avstängning av vindkraftverken är mindre än det som föreskrivits i villkoret finns det möjlighet för bolaget att ansöka om en ändring av villkoret. Först när denna kunskap finns är det möjligt att bedöma om villkoret är strängare än nödvändigt. Eftersom kunskapen saknas idag och det enligt bolaget finns behov av ytterligare utredning, bör villkoret fastställas.

Sverige har undertecknat Överenskommelsen om skydd av bestånd av europeiska fladdermöss (SÖ 1993:30), vanligen kallad europeiska fladdermusavtalet eller EUROBATS. I EUROBATS Guidelines no 3: "Guidelines for consideration of bats in wind farm projects" som kom 2008 står bl.a. hur undersökningar av påverkan på fladdermöss bör göras före etablering (år 1), under etablering (år 2) och efter etablering (år 3-5) av vindkraftverk.

Kårehamn är en vindkraftspark med 16 verk utanför Ölands östkust. I den parken gör Ecocom AB en uppföljande kontroll av fladdermöss under år 2014, enligt ett kontrollprogram. Undersökningen görs på två vindkraftverk med en mikrofon i navhöjd och en över ingången till tornet, dvs. totalt fyra mikrofoner. Inspelning sker varje natt på samtliga enheter under maj - oktober 2014. Ecocom använder AVISOFT Ultrasoundgate plus mikrofon kopplad till dator med extern hårddisk som placeras i vindkraftverket. Enligt Ecocom kan kontrollprogrammet göra att avstängningen av vindkraftverken enligt Batmode kan justeras eller avregleras och på så sätt spara pengar för exploitören i jämförelse med att stänga av vindkraftverken under 20 år enligt Batmode.

Länsstyrelsen anser att tillstånd för vindkraftverk bör förenas med ett villkor om avstängning av vindkraftverken sommartid vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång om det finns osäkerheter i hur vindkraftverken kan påverka fladdermöss i området. Om verksamhetsutövaren gör ett seriöst kontrollprogram och undersöker förekomsten av fladdermöss efter det att vindkraftverken uppförts kan villkoret om avstängning justeras eller upphävas efter de resultat som undersökningen visar.

Bolaget menar att det är svårt att få fram information om hur avstängningstekniken ICIWS fungerar i praktiken och tekniken har inte tidigare installerats i Sverige. Även om just denna teknik inte finns i Sverige sedan tidigare så finns det flera vindkraftverk som har villkor om avstängning under vissa tider till skydd för fladdermöss. Länsstyrelsen anser att det inte finns skäl att förlänga prövotiden för att utreda hur tekniken ICIWS fungerar. Mark- och miljödomstolen i Vänersborg

använde ett liknande villkor i en dom den 28 juni 2011 i mål nr M 2602-10 efter medgivande från bolaget. Ytterligare en vindkraftspark i Halland som har tagits i drift, har ett liknande villkor, se Mark- och miljödomstolen i Vänersborgs dom den 12 september 2012 i mål nr M6853-11.

Länsstyrelsen anser att fladdermuspopulationen i det aktuella området är stor nog för att rättfärdiga villkoret. Dessutom är det sannolikt att fler fladdermöss från området kommer att söka sig till platsen eftersom vindkraftverk drar till sig insekter. Alla fladdermöss i Sverige är skyddade av 4 § artskyddsförordningen och av en europeisk konvention, EUROBATS. Länsstyrelsen finner inte att produktionsbortfallet som villkoret orsakar är oskäligt i förhållande till nyttan. Mark- och miljödomstolen i Vänersborg har tagit ställning till ett liknande villkor i dom den 12 september 2012 i mål nr M 6853-11 och avslagit överklagandet av villkoret.

Länsstyrelsen vill även hänvisa till en ny prejudicerande dom från Mark- och miljööverdomstolen 2014-08-27, mål nr M 9473-13, där den fråga som är aktuell i detta ärende har avgjorts. Länsstyrelsen anser att domen innebär att det kan ställas krav på avstängning av vindkraftverk sommartid vid låga vindhastigheter för att skydda fladdermöss. I domen har Mark- och miljööverdomstolen ställt sig bakom följande villkor: "Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september." Bolaget hade i målet yrkat att villkoret skulle ta bort. I domskälen står följande. Mark- och miljööverdomstolen gör ingen annan bedömning avseende detta villkor än vad underinstanserna gjort. Villkoret ska därmed kvarstå.

Bolaget svarat följande. Länsstyrelsen bekräftar i sitt yttrande att kunskapsläget vad gäller fladdermöss generellt är dåligt. Kunskapsläget behöver således förbättras såväl om vindkraftens eventuella påverkan på förekomsten av fladdermöss, risken för störning av fladdermöss som vilka skyddsåtgärder som kan vidtas för att undvika en negativ påverkan. Det är angeläget kunskapsuppbyggnaden sker snarast

med beaktande av det skydd som getts åt fladdermöss genom artskyddsförordningen och konventionen EUROBATS. Sedan de aktuella vindkraftverken tagits i drift har bolaget igångsatt en ambitiös utredning för att verifiera och utreda de olika omständigheter kring möjlig påverkan på fladdermöss som påtalats av länsstyrelsen. Utredningen är på sin första säsong. Avsikten är att upprepa utredningen under nästa år. Det är angeläget att upprepandet kan ske under jämförbara förhållanden, dvs. med vindkraftverken i drift. På sätt som redogjorts för i överklagandet av MPD:s beslut är även tekniken att hindra en eventuell påverkan på fladdermöss huvudsakligen oprövad i Sverige.

Till nästa säsong avser därför bolaget att installera denna teknik på ett av verken för att utreda hur tekniken fungerar i praktiken och hur den kan styras. För närvarande saknar tekniken även parametrar för uppföljning och rapportering. För att ytterligare förbättra utredningarnas kvalitet finns i aktuellt fall förutsättningar att samordna dessa med vindkraftparken i Askome, där bolaget är en av ägarna till parken och därtill ansvarar för parkens drift (miljödomstolens mål nr M 1889-14). En samordning ökar därtill bredden och nyttan av utredningen genom att både fler naturtyper och fler fabrikat av vindkraftverk omfattas.

Länsstyrelsen hävdar att det finns skäl att nu fastställa det av MPD föreskrivna villkoret och att bolaget därefter får återkomma med en ansökan om villkorsändring för det fall att pågående utredning visar att behovet av avstängning är mindre än vad som antagits. Länsstyrelsens resonemang är felaktigt och bör inte vinna bifall. Slutliga villkor bör inte fastställas om det inte går att bedöma om villkoret behövs, är lämpligt utformat eller kan följas. Fastställandet bör föregås av en prøvotidsutredning. Redan av länsstyrelsens egna resonemang följer således att bolagets överklagande bör bifallas. Därtill ska beaktas att det ställs stränga krav på att kunna mildra ett slutligt villkor. Utrymme för en lindring är enligt praxis begränsat. Det är åtminstone tveksamt om ett sådant utrymme skulle finnas i den situation som beskrivs av länsstyrelsen. Något slutligt villkor om avstängning bör därför även av det skälet inte fastställas i detta läge. Bolaget får därutöver påtala att något akut behov av ett slutligt villkor om avstängning inte föreligger. Bolaget självt har drivit

vindkraftverk sedan början av 1990-talet. Verken drivs i varierande miljöer inklusive miljöer där fladdermöss kan förväntas förekomma och där en påverkan på fladdermöss rimligen skulle ha observerats. Det kan konstateras att så inte har skett. Det kan vidare konstateras att villkor om avstängning av vindkraftverk till skydd för fladdermöss först helt nyligen i något fall kommit att föreskrivas. Detta betyder att i det närmaste alla vindkraftverk i Sverige drivs utan sådan avstängning, såvitt bolaget känner till har trots detta frekventa eller omfattande kollisioner med fladdermöss inte rapporterats. Av det ovan anförda följer att det inte heller är påkallat med någon omedelbar villkorsreglering.

Irene Drottz och **Bertil Edvinsson** anser att överklagandet ska avslås och har yttrat bl.a. följande. När mark- och miljödomstolen var på syn i V Derome Torpa ansåg bolaget att det inte var några tekniska problem att stänga av vindkraftverken för att skydda fladdermössen. Då hade bolaget inte gjort någon fladdermusinventering på det berörda området. Fladdermusinventeringen gjordes efter att bolaget fått tillstånd att uppföra 6 stycken 150 meter höga vindkraftverk. Inventeringen som gjordes på mycket kort tid visade att det fanns 11 arter varav 6 arter som är känsliga för vindkraft och 3 arter som är rödlistade. Mätningen 100 meter upp fungerade bara ett dygn. De anser att försiktighetsprincipen ska gälla. Vilket innebär att verken ska stängas av sommartid. Deras yrkande om förlängd provotid ska avslås.

DOMSKÄL

Bolaget har yrkat att provotiden förlängs för att utreda såväl hur tekniken för avstängning till skydd för fladdermöss fungerar i praktiken som fladdermusförekomsten i rotorshöjd, och om fladdermössen påverkas av de nu uppförda vindkraftverken.

Av den utredning som finns i målet framgår att bolaget har för avsikt att utvärdera en särskild teknik för att skydda fladdermöss som tidigare inte använts i Sverige. I detta syfte har bolaget för avsikt att installera tekniken på ett av aktuella verk och följa upp hur tekniken kan användas. Mark- och miljödomstolen anser att det är rimligt att den av bolaget föreslagna utvärderingen genomförs innan slutligt villkor i

frågan fastställs. Att underlaget dessutom kompletteras med ytterligare fördjupade undersökningar om möjliga effekter på fladdermöss på så sätt som bolaget föreslagit framstår för domstolen som angeläget då det bedöms ha förutsättningar att bidra med kunskap som hittills saknats.

Mark- och miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på så sätt att villkor 14 upphävs och provotiden beträffande frågan om avstängning av vindkraftverk under vissa förhållanden till skydd för fladdermöss förlängs till och med den 31 mars 2016.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 3 december 2014.

Gunnar Bergelin

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Gunnar Bergelin, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Barrefors. Föredragande har varit beredningsjuristen Jennifer Onäng.

Varberg Energimarknad AB
Box 1043
432 13 Varberg

Avslutande av provotidsutredning för vindkraftverk på fastigheterna Västra Derome 3:12, 6:2 och 8:5 samt Torpa 1:3 och 2:4 i Varbergs kommun

BESLUT

Med avgörande av uppskjuten fråga U1, U2 och U3 i tillståndsbeslut enligt miljöbalken från den 8 juni 2011, dnr 551-8903-09, beslutar Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Hallands län att avsluta provotidsutredningen som avser vindkraftverkens hinderbelysning och skydd för fladdermöss, samt beslutar ytterligare slutliga villkor för Varberg Energimarknad AB (bolaget), org.nr. 556524-3010, avseende bolagets vindkraftverk på fastigheterna Västra Derome 3:12, 6:2 och 8:5 samt Torpa 1:3 och 2:4 i Varbergs kommun enligt följande:

13. Hinderbelysningen ska ha rätt medelintensivt ljus, alternativt lågintensivt om detta medges av Transportstyrelsen, som reduceras på natten så mycket som gällande lagstiftning medger. Hinderbelysningen ska även synkroniseras inom anläggningen.
14. Vindkraftverken ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta gäller från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september.

Kungörelsedelgivning samt hur man överklagar

Länsstyrelsen förordnar med stöd av 49 § delgivningslagen (2010:1932), att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelse. Kungörelsen ska inom 10 dagar efter beslutsdatum införas i Post- och Inrikes Tidningar samt Hallands Nyheter och Göteborgsposten.

Beslutet hålls tillgängligt hos aktförvararen på Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Varbergs kommun samt hos Länsstyrelsen, Skansgatan 1C i Halmstad.

Eventuellt överklagande skickas till Länsstyrelsen, 301 86 HALMSTAD. Ange vilket beslut som överklagandet gäller t ex genom att ange diarienumret. Skriv också vilken ändring som begärs. För att överklagandet ska kunna prövas, måste det vara inkommet till Länsstyrelsen **senast den 16 april 2014**.

Postadress	Besöksadress	E-post	Telefon
301 86 HALMSTAD	Slottsgatan 2	halland@lansstyrelsen.se	010-224 30 00

Kontakta i detta ärende: Anna-Lena Olsson, tfn 010-224 33 22, e-post: anna-lena.k.olsson@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen skickar överklagandet vidare till Mark- och miljödomstolen i Vänersborg för prövning, om Länsstyrelsen inte själv ändrar beslutet på det sätt som begärs.

Kontakta Länsstyrelsen på tfn 010-224 30 00 eller halland@lansstyrelsen.se, om något är oklart.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

En redovisning av prøvotidsutredningen inkom till Miljöprövningsdelegationen den 26 mars 2013 och den 4 april 2013. Delegationen begärde viss komplettering vilken inkom den 30 september 2013. Prövotidsutredningen kungjordes därefter i Hallands Nyheter och Göteborgs-Posten den 1 november 2013. Den sändes för yttrande till Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Varbergs kommun och till Länsstyrelsen i Hallands län. Yttranden har inkommit. Sökanden har i sin tur kommenterat yttrandena i en skrivelse, vilken inkom den 28 februari 2014.

TIDIGARE PRÖVNING

I beslut den 8 juni 2011, dnr 551-8903-09, meddelade Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Hallands län tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av högst sex vindkraftverk på fastigheterna Västra Derome 3:12, 6:2 och 8:5 samt Torpa 1:3 och 2:4 i Varbergs kommun. Beslutet överklagades. Mark- och miljödomstolen ändrade miljöprövningsdelegationens beslut genom dom den 29 juni 2012, mål nr M 2623-11, endast på så sätt att utredningsuppdrag U3 fick en något förändrad lydelse (se nästa avsnitt).

Mark- och miljööverdomstolen beslutade den 27 september 2012, mål nr M 6899-12, att inte meddela prövningstillstånd. Mark- och miljödomstolens dom vann därmed laga kraft. Bolaget har ställt säkerhet för sex av vindkraftverken.

AKTUELLA PRÖVOTIDSREDOVISNINGAR OCH PRÖVOTIDSVILLKOR

Miljöprövningsdelegationen beslutade den 8 juni 2011, dnr 551-8903-09, att bolaget senast sex månader efter det att detta tillstånd vunnit laga kraft skulle redovisa följande utredningar till delegationen.

- U1. Utred de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att förse vindkraftverken med ett system som innebär att hinderbelysningen bara tänds när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverken. Utred även om tekniken kan antas utgöra bästa möjliga teknik eftersom den används på vindkraftverk i andra länder.*

2014-03-12

551-2115-13

U2. Utred de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att förse vindkraftverken med hinderbelysning som är synkroniserad så att ljusen blinkar i takt.

Utredningsvillkor U3 fick sin slutliga utformning genom Mark- och miljödomstolens i Vänersborg dom den 29 juni 2012, mål nr M 2623-11.

U3. Utred de tekniska och ekonomiska förutsättningarna, inklusive produktionsbortfall, för att stänga av vindkraftverken en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september, när det blåser mindre än 5 m/s vid verkens nav. Utredningen ska utmyнна i förslag till tekniska åtgärder och till utformning av ett villkor för avstängningen.

För tillståndet gäller följande provisoriska villkor:

P1. Hinderbelysningens ljusintensitet ska reduceras på natten så mycket som gällande lagstiftning medger.

YRKANDEN

Beträffande utredningsvillkor U1 anser bolaget att tekniken med radarstyrd hinderbelysning inte kan anses allmänt tillgänglig på marknaden. Av denna anledning, samt eftersom tekniken inte heller är allmänt godkänd av Transportstyrelsen, kan den inte anses utgöra bästa möjliga teknik.

När det gäller utredningsvillkor U2 vidhåller bolaget sitt medgivande från mark- och miljödomstolens överprövning till att tillståndet förenas med ett slutligt villkor om synkroniserad hinderbelysning enligt följande utformning:
Vindkraftverken ska förse med hinderbelysning som är synkroniserad så att ljusen blinkar i takt.

Bolaget föreslår angående utredningsvillkor U3 att miljöprövningsdelegationen beslutar om en förlängd provotid beträffande frågan om avstängning av vissa verk under vissa tider och förutsättningar. Bolaget ska redovisa kompletterande utredning enligt provotidsvillkoret senast den 31 mars året efter det att vindkraftverken under två säsonger har varit i drift under perioden 15 juli t.o.m. 30 september. Provotiden beräknas således löpa till och med den 31 mars 2016.

UR SÖKANDENS PRÖVOTIDSREDOVISNING

Hinderbelysning

Bolaget känner endast till en leverantör som tillhandahåller tekniken radarstyrd hinderbelysning. Tekniken är patenterad. Enligt bolagets uppfattning innebär detta att tekniken inte kan anses allmänt tillgänglig på marknaden.

Radarstyrd hinderbelysning är idag inte generellt godkänd av Transportstyrelsen som markering av vindkraftverk. För vindkraftsparken Näsudden på Gotland och för vindkraftsparken Jädraås i Gävleborgs län har Transportstyrelsen medgett undantag.

Om radarbaserad hinderbelysning skulle installeras i Västra Derome skulle det krävas två till tre radarsensorer för vindkraftsparkens sex verk att jämföra med de fyra sensorer som krävs för den 24 verk stora parken Näsudden på Gotland. Enligt prisuppgift från den enda leverantören skulle kostnaden för att installera radarstyrd hinderbelysning i Västra Derome uppgå till ca 4,5 miljoner kr, vilket skulle utgöra en orimlig kostnad per vindkraftverk och i förhållande till nyttan.

För en park av aktuell storlek och med aktuell placering kan belysningen från verken genom avskärmning samt genom sänkning av ljusintensiteten på natten begränsas på ett sådant sätt att det saknas skäl för ytterligare begränsningar.

Eftersom tekniken med synkroniserad hinderbelysning både finns tillgänglig på marknaden och är teknisk möjlig att installera inom den aktuella vindkraftsparken återstår det enligt bolagets mening ingenting att utreda i frågan.

Fladdermöss

Beträffande möjligheten att förse vindkraftverken med teknik som kan stänga av vindkraftverken vid vissa tider och förhållanden kan bolaget konstatera att det finns sådan utrustning tillgänglig på marknaden, men att utrustningen än så länge är mycket grov i sina inställningar och kräver att inställningarna löpande justeras manuellt.

Utifrån de meteorologiska data som finns att tillgå skulle ett slutligt villkor utformat i enlighet med det av domstolen beslutade utredningsvillkoret innebära ett produktionsbortfall i storleksordningen 800 - 850 MWh per år vilket motsvarar ca 2 - 2,5 % av den totala produktionen.

För att ytterligare belysa förekomsten av fladdermöss inom etableringsområdet samt för att få kunskap om hur och på vilken höjd fladdermössen rör sig inom detta område har bolaget låtit Rio Kulturkooperativ utföra en fältinventering. Bedömningen och slutsatsen av inventeringen är att:

- Det finns få koloni- eller föryngringslokaler inom projektområdet då andelen hålträd, gamla grova träd, byggnader, klippskrevor eller andra strukturer som tjänar som koloniplatser är låg.
- De bästa fladdermusförutsättningarna finns i randzonen mellan skogs- och jordbruksmark i den östra delen, från Västra Derome ner mot Torpa.

- Fladdermusfaunan i undersökningsområdet är artrik med totalt elva noterade arter. Vid hälften av de undersökta lokalerna påträffades sex eller sju arter, vilket även det betraktas som artrikt för en enskild inventerad lokal. Dock var aktiviteten vid boxarna generellt låg, med enstaka undantag.
- Delar av vindområdet används av fladdermöss för födosök.
- Avsaknaden av aktivitet på 100 meters höjd under första delen av sommaren i den här studien passar väl in med andra observationer och teorier. På grund av problem med minneskort och batterier så inskränker sig dessvärre höstperiodens data från hög höjd till två nätter under den period med högst förväntad aktivitet.
- Den höga artrikedomen vid boxlokal 2 kan troligtvis förklaras med det stora antalet boxnätter samt att det går en brant dal med en våtmark från boxlokal 4 via boxlokal 6. Dalen bedöms fungera som en lokal ledlinje för födosökande fladdermöss i Västra Derome-trakten. Inget tyder dock på någon betydande trafik av fladdermöss i de centrala delarna av området.
- Det finns inget i studien som tyder på någon större aktivitet utmed Viskan under migration. Data är dock begränsade till sju boxnätter.
- Uppförandet av vindkraftverken kan eventuellt komma att påverka fladdermössens rörelsemönster jämfört med observationerna i denna studie. Sådana förändringar skulle kunna uppstå till exempel om insekter dras till rotorhöjd vid vindkraftverken och fladdermössen följer efter.
- Med anledning av ovan nämnda punkter är bedömningen att för att få bättre kunskap om hur och framför allt på vilken höjd fladdermössen rör sig inom området, bör en uppföljning ske under minst två säsonger efter det att parken har tagits i drift.

INKOMNA YTTRANDE

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Varbergs kommun

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Varbergs kommun säger i ett yttrande den 10 januari 2014 att nämnden avstår från att lämna ytterligare synpunkter utöver de som lämnades i yttrande den 1 juli 2013 i delegeringsbeslut 2013-686. I det beslutet lämnade nämnden följande synpunkter på de redovisade utredningarna enligt utredningsvillkor U1-U3:

U1. Nämnden ser inga hinder för att tekniken ska anses utgöra "bästa teknik". Med utgångspunkt från den dokumentation som har redovisats har nämnden däremot svårigheter att värdera den tänkta miljönyttan gentemot den angivna kostnaden.

U2. Nämnden har inga synpunkter.

U3. Nämnden kan dela sökandens synpunkter. Nämnden vill däremot understryka vikten av att formuleringen av eventuella slutliga villkor blir tydlig.

Länsstyrelsen i Hallands län

Länsstyrelsen i Hallands län har avstått från att yttra sig i ärendet.

Monica och Lennart Börjesson m.fl. privatpersoner

Monica och Lennart Börjesson m.fl. privatpersoner har lämnat ett yttrande den 20 december 2013. I yttrandet sägs att vindkraftverken bör förses med radarstyrd hinderbelysning. De anser också att vindkraftverken bör stängas av från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden den 15 juli till den 30 september då det blåser mindre än 5 m/s vid verkens nav, till skydd för fladdermössen.

SÖKANDENS BEMÖTANDEN

Sökanden har den 28 februari 2014 lämnat in synpunkter på inkomna yttranden enligt följande.

Bolaget har nu fått en mer detaljerad offert från Vestas för att förse vindkraftverken vid Västra Derome med tekniken radarstyrd hinderbelysning. Enligt denna bedöms kostnaden för projektering, utrustning och installation av tekniken uppgå till totalt ca 800 000 euro. Detta motsvarar 5 – 5,5 % av den totala investeringskostnaden för vindkraftverken.

Bolaget anser att det finns behov av att ytterligare utreda fladdermusförekomsten på hög höjd.

MILJÖPRÖVNINGSDELEGATIONENS ÖVERVÄGANDEN

Hinderbelysning

Hinderbelysningen får enligt Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2013:9) dimmas ner på natten. Miljöprövningsdelegationen anser därför att vindkraftverken ska utrustas med röd medelintensiv hinderbelysning som går att dimma ner, samt att ljusintensiteten ska reduceras på natten så mycket som gällande lagstiftning medger. Detta ska göras för att minska risken för ljusstörningar för boende inom ett stort område kring vindkraftverken.

Vindkraftverk med en totalhöjd mellan 110 och 150 meter får som alternativ till medelintensivt rött blinkande ljus förses med högintensivt vitt blinkande ljus under skymning, gryning och mörker. Miljöprövningsdelegationen anser av nämnda skäl att verken inte bör utrustas med högintensiv hinderbelysning utan med medelintensiv hinderbelysning, alternativt lågintensiv sådan om detta medges av Transportstyrelsen.

Miljöprövningsdelegationen gör vidare bedömningen att det är mindre störande för de människor som bor och vistas intill vindkraftverk om hinderbelysningen

blinkar i takt, jämfört med om belysningen blinkar i otakt. Ett krav på synkronisering bör därför ställas.

Det vore önskvärt att det blinkande ljuset från hinderbelysningen på bolagets verk även synkroniseras med andra bolags vindkraftsparker. Bolaget saknar emellertid rådighet över frågan och därför kan ett sådant krav inte föreskrivas.

Vindkraftverk kan utrustas med ett radarsystem som endast tänder hinderbelysningen när ett flygplan eller en helikopter närmar sig vindkraftverket. Möjligheten att ha radarsystem finns inte med i Transportstyrelsens föreskrifter 2013:9. Det finns dock vindkraftsprojekt som fått dispens av Transportstyrelsen för att använda radarsystemet. Miljöprövningsdelegationen anser att hinderbelysning som endast tänds när flygplan eller helikoptrar närmar sig vindkraftsparken minskar störningen betydligt för människor som bor och vistas in till vindkraftverk.

Bolaget har redovisat kostnaden för att förse sina vindkraftverk med radarstyrd hinderbelysning. Kostnaden blir 800 000 euro, dvs. ca 7 miljoner svenska kronor. Miljöprövningsdelegationen anser att kostnaden i detta fall blir orimlig och avstår därför från att ställa krav på radarstyrd hinderbelysning.

Fladdermöss

I ett sakkunnigutlåtande om fladdermöss avseende sex vindkraftparker i Kalmar län 2011-03-22 konstaterade Ingemar Ahlén (Institutionen för ekologi, SLU, Uppsala) att erfarenheter från kontinenten tydligt pekar på att olycksrisken i skogsområden kan vara lika stor som längs kusterna och mycket större än placering i öppen jordbruksmark.

I Nordamerika och Tyskland har man studerat hur vindkraft påverkar fladdermöss och funnit att de verkar dras till verken, vilket ökar risken för dödsfall på grund av kollision. Man vet inte säkert varför fladdermössen dras till verken, men antar att de ser vindkraftverken som lämpliga platser att jaga insekter vid. Under ljumma nätter med svaga vindar kan det bildas insektsansamlingar vid vindkraftverk som drar till sig fladdermöss, vilka ogärna flyger vid annat än låga vindhastigheter.

Fladdermöss är långlivade, de kan bli 30 år, och har en långsam fortplantning där honan inte får ungar innan sitt andra levnadsår och då bara en eller två ungar per år. Detta gör att fladdermöss är känsliga för ökad dödlighet, även om det är en liten ökning.

2014-03-12

551-2115-13

Alla fladdermusarter är fridlysta i Sverige (4 § artskyddsförordningen) och de skyddas dessutom av jaktlagen (3 §). Detta innebär att det är förbjudet att avsiktligt döda fladdermöss. Dessutom är det förbjudet att förstöra deras fortplantningsområden eller viloplatser och det är till och med förbjudet att störa dem.

För att det som är förbjudet enligt artskyddsförordningen inte ska kunna inträffa bör vindkraftverken som en skyddsåtgärd stängas av sommartid när risken för kollisioner är som störst, d v s vid låga vindhastigheter från solnedgång till soluppgång.

Denna typ av begränsning ledde till en minskad årlig dödlighet med mer än 50 procent i två försök i Nordamerika. Den ena studien heter "A large-scale mitigation experiment to reduce bat fatalities av wind energy facilities" av Baerwald, E.F., Edworthy, J., Holder, M. och Barclay, R.M.R. Publicerad i "Journal of wildlife management" årgång 73 nr. 7 2009. Den andra studien heter "Effectiveness of changing wind turbine cut-in speed to reduce bat fatalities at wind facilities" av Arnett, E.B., Schirmacher, M., Huso, M.M.P. och Hayes, J.P. (Slutrapport från "Bats and wind energy cooperative" och "Pennsylvanian game commission", maj 2010.) Det finns även en studie gjord vid Erlangens universitet i Tyskland där man gjorde liknande experiment och fann att dödligheten minskade med 50 procent. Studien heter "Entwicklung von Methoden zur Untersuchung und Reduktion des Kollisionsrisikos von Fledermäusen ab Onshore-Windenergieanlagen" av Brinkmann, R., Behr, O., Niermann, I., och Reich, M., Leibniz Universität Hannover juni 2011.

Miljöprövningsdelegationen anser att det är skäligt att som skyddsåtgärd för att skydda fladdermöss inom området, kräva att vindkraftverken stängs av när medelvindhastigheten under 10 minuter är lägre än 5 m/s vid verkens nav. Detta bör göras från en timme före solnedgång till en timme efter soluppgång under perioden fr.o.m. den 15 juli t.o.m. den 30 september. Härvid kan tilläggas att solnedgången och soluppgången infaller på exakta klockslag, men skymningen börjar en tid före solnedgången och gryningen pågår en tid efter soluppgången.

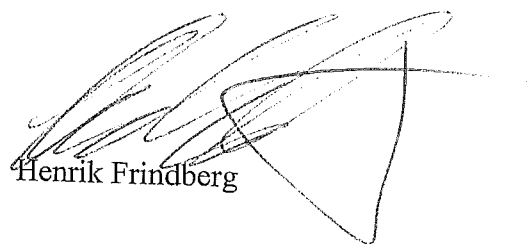
Miljöprövningsdelegationen finner inte skäl att förlänga provotiden ytterligare i enlighet med bolagets förslag.

Beslut i detta ärende har fattats i Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation av chefsjurist Peter Jupén, ordförande, och miljövårdsdirektör Henrik Frindberg, miljösakkunnig. Miljöhandläggare Anna-Lena Olsson har varit föredragande, men ej deltagit i beslutet.

2014-03-12

551-2115-13

Peter Jupén

Henrik Frindberg

Anna-Lena Olsson

Kopia

Rudolf Laurin, Wistrand Advokatbyrå, Box 11920, 404 39 Göteborg
Naturvårdsverket
Havs- och vattenmyndigheten
Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Varbergs kommun
Monica och Lennart Börjesson, Västra Derome 36, 432 68 Veddige
Aktförvararen Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Varbergs kommun

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.